

СТАНОВИЩЕ

относно процедура за доцент, по професионално направление 2.2 История,
обнародван в ДВ бр. 36 от 27.04.2018 г.

на гл. ас. д-р ДЕСИСЛАВА Т. НАЙДЕНОВА,

Кирило-Методиевски научен център при БАН - София

от доц. дин ДИМО Д. ЧЕШМЕДЖИЕВ,

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”/Кирило-Методиевски научен
център-БАН

В настоящия конкурс единственият кандидат, гл. ас. д-р Десислава Тачева Найденова представя, за периода след защитата на докторат (2008 – 2018 г.), 7 студии, 16 статии, 17 речникови статии и няколко рецензии, персоналии и научно-популярни материала, които заместват монография и не повтарят дисертационния труд, по смисъла на ЗРНС, чл. 24, ал. 3 и Правилника на Кирило-Методиевския научен център при БАН.

Представените публикации са в две основни тематични направления. Първото от тях е посветено на кирило-методиевото дело и мястото му във формирането на националната идентичност в периода от средата на XIX в. до днес. Долната граница е мотивирана с това, че тогава се формират националните държави и голяма част от националните идеологии. Разгледани са отделни моменти от развитието на идеята за Кирил и Методий, като правят впечатление две неща. На първо място, д-р Десислава Найденова не се задоволява с повтаряне на клишета, с които е пълна литературата по този въпрос, а се основава на задълбочено изследване на всеки един проблем, с използване на всички възможни данни, между които малко използвани или неизползвани материали, които биха могли да бъдат намерени в архивите (главно в НА - БАН и ЦДА). При такъв начин на изследване, все по-рядък в съвременната наука, се открояват и нови изследователски полета, доколкото посоченият период, а това се отнася и до цялото Възраждане, и периода на османското владичество, на практика не са изследвани откъм развитието на кирило-методиевия култ и кирило-методиевата

идея, въпреки многобройните заглавия, изпълнени или със споменатите клишета, за тяхната „огромната роля“ и „огромно значение“ !

В това тематично направление силно впечатление прави изследването на ролята на кирило-методиевото дело в политиката на някои от т. нар. велики сили и главно в отношенията между Русия и Австрия (по-късно Австро-Унгария), двете европейски империи с претенции за обединители на славянството. Това, доколкото ми е известно не е правено досега в нашата историография и е изключително важно с оглед на проблема за развитието на кирило-методиевската идея през Възраждането, която очевидно не се развива под въздействие само на вътрешни фактори. Логично продължение на тази тема е и изследването на ролята на кирило-методиевата идея в един конкретен политически момент от новата история на България – след режимът на пълномощията и мястото им в политическите борби в Княжество България. Изключителен интерес предизвиква и едно друго изследване на Найденова в това направление, което също може да се определи като пионерско – за ролята на кирило-методиевската идея в борбите за национално обединение след Берлинския договор от 1879 г. Тук се акцентира върху един проблем, на който преди това не е обръщано внимание, главно по извъннаучни причини – голямото честване на 24 май през 1941 г., когато България макар и за кратко успява да обедини почти всички земи с българско население в една държава.

На институционализирането на кирило-методиевистиката в България също са посветени изследвания. На първо място това са двете комисии създадени в БАН – т. нар. Климентова комисия, както и Комисията за издаване на кирило-методиевските извори (прародители на днешния Кирило-Методиевски център при БАН). В нарочна статия се изследва ролята на големия български учен В. Н. Златарски, който има основна роля в тази насока, като се публикуват непубликувани негови материали и кореспонденция (с варненския митрополит Симеон).

Няколко изследвания са посветени на идеята за Кирил и Методий в България след 9 септември 1944 г. и неговото развитие в условията на т. нар. социалистическо общество. В първото от тях първо се разглежда тази идея в комунистическите среди и нейното използване на базата на запазени пропагандни позиви, а след това и нейното функциониране в **условията** на господстваща комунистическа, просъветска и

„славянска“ идеология. В подготвено за печат изследване се разглеждат въпросните позиви, непубликувани досега.

Особено внимание се обръща на един друг аспект на развитието кирило-методиевата идея в социалистическия период – разглеждането и на научно ниво. Терминът „научно ниво“ използвам тук с голяма доза условност, доколкото става въпрос за съчинение с научни претенции – „легендарната“ История на България от 1953 г. Това е първият опит на т. нар. марксистка историография да прекрои българската история не само по претендирания от нея марксистки модел, а по-скоро по руско-съветски образец. Найденова ясно показва, че не става въпрос за никакви модели, а за просто приспособяване и съобразяване със съветската историография от това време. За целта тя използва документи от обсъжданията на „История Болгарии“ и споменатата вече първа „официална“ история на България, като са показани и някои несъгласия на българските историци с официалните съветски тези по кирило-методиевските въпроси, които тези винаги са проруски.

Следващият период, в който се разглежда развитието на кирило-методиевата идея естествено в хронологически план е постсоциалистическият. В нарочна студия, съвм. с Е. Дживиецка, се разглежда проблемът за кирило-методиевото наследство в посткомунистическа България. Това е направено на по-широк фон – на базата на обществената дискусия за съдбата на паметника „1300 години България“, на който имаше отделено място и за Кирил и Методий.

Малко по-настрани от тази проблематика стои статията посветена на Паисий Хилендарски неговото място във формирането на националната идентичност на българите, което се сравнява с това на Кирил и Методий. Отбелязва се интересният факт, че до 1933 г. Паисий Хилендарски се чества (извънцърковно) на 11 май. Статията повдига изключително много и интересни въпрос и възможности за развитие на нови изследвания.

Изследванията във второто основно тематично направление са посветени на развитието на юридическата система на Средновековна България, една проблематика, колкото важна, толкова и трудна за проучване. И по тази причина сравнително слабо застъпена в историческите изследвания. Ако трябва да започна с едно първоначално обобщение на изследванията на Десислава Т. Найденова в тази област, трябва да кажа, че тя успешно преодолява най-трудния проблем, който стои пред такива изследвания и

който се забелязва главно при автори с юридическо образование и академична дейност. Това е отличното познаване на изворите и то не само като готов превод, а на ниво ръкописна традиция за повечето от тях.

На първо място бих отбелязал изследванията на авторката, с която тя прави опит за каталогизация на славянските ръкописи съдържащи правни текстове в българските хранилища, с идентификация на някои от тях. При нарочното разглеждане на един такъв ръкопис (№ 624 от НБКМ) тя поставя за разглеждане и важни методологически проблеми за описанието на тези ръкописи (№№ 2.3 и 2.4).

В няколко изследвания авторката поставя за разглеждане и конкретни проблеми – напр. относно антиеврейски текстове в два ръкописа от библиотеката на Сръбската православна църква; църковно-канонични текстове посветени на браковете с иноверни, включени в състава на славянската Псевдозонара; една антиарменска славянска компилация по ръкопис от библиотеката на Румънската академия, свързана от Найденова с византийската традиция.

В това направление могат да се открият и проучванията на Найденова относно това кои византийски юридически паметници са били преведени и възприети в България след покръстването (главно текстологическата история на Номоканона от 14 титула), както и кирило-методиевското юридическо наследство, разгледано на базата на споменатия Номоканон с 14 титула, както и на Номоканона на Йоан Схоластик, Законът за съдене на хората, Анонимната хомилия в Клоцовия сборник и Еклогата.

Изключително интересни са опитите на Найденова да обясни конкретни епизоди от историята на Първото българско царство – напр. за владетелските покаяния (съобщението на Фулденските анали за публичното покаяние по време на маджарското нашествие от 894-895 г., наложено от княз Борис, неговото покаяние след покръстването и ослепяването на Расате-Владимир, за които съобщава Регино, някои примери от писмата на патриарх Николай Мистик и пр.).

Този кратък преглед може да бъде завършен с една голяма студия за средновековните пътешествия и средновековните пътешественици, където авторката надхвърля рамките на обикновения позитивизъм и разглежда проблема с оглед на някои съвременни понятия като глобализъм и космополитизъм.

Много висока е научната активност на Десислава Найденова. За определения период тя участва в 22 национални и международни научни форуми – конференции, семинари, симпозиуми, кръгли маси. От тях 11 са в чужбина. Участва в деветнадесет научни проекта, като в 3 от тях е ръководител. Два от проектите на които Найденова е ръководител са международни, а от останалите шеснадесет, международните са осем.

Гл. ас. д-р Д. Найденова публикува в редица български и чужди авторитетни периодични издания като Кирило-Методиевски студии, *Palaeobulgarica*, *Etudes Balkaniques*, *Papers of BAS, Humanities and Social Sciences*, *Българистика*, *Bulgaria Medievalis*, *Български език и литература*, *Преславска книжовна школа*, *Krakowsko-wileńskie studia slawistyczne*, *Slavia Meridionalis*, *Studia Judeoslavica* и тематични сборници. Това е една от предпоставките за широката известност на нейните публикации и за многократното им използване в научните изследвания у нас и в чужбина. Те са цитирани в 67 изследвания на 24 български и 6 чужди учени. Четиринадесет нейни изследвания са цитирани в 22 чуждестранни издания.

Десислава Найденова е автор и на няколко изложби, както и сценарист на един от най-успешните документални филми на историческа тематика – „Пътят на буквите“ !

В заключение бих искал да кажа, че предложените научни трудове напълно отговарят на изискванията на ЗРНС и на гл. ас. д-р Десислава Тачева Найденова би могла да бъде присъдено научното звание доцент по професионално направление 2.2 История, за което ще гласувам категорично !

Пловдив

6 септември 2018 г.

доц. дин Димо Чешмеджиев